

LGBTIQ Socijalni Centar

Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore

Trening program za edukaciju o inkluziji i LGBTI pravima za nastavnike/ce u srednjim školama

Uvodna razmatranja

Prosvjetni radnici, često predstavljaju druge roditelje, a škola drugi dom za djecu. Odgovornost i uloga prosvjete u svakom društvu se ogleda ne samo u obrazovanju i edukaciji omladine već i u stvaranju osjećaja bezbjednosti i prihvaćenosti u svim različitostima koje postoje. Te različitosti nisu samo etničke, rasne, vjerske i jezičke, već i seksualne. Sazrijevanje mladih prati ciklus otkrivanja i prihvatanja svojih identiteta ali i suočavanja sopstvenog prihvatanja sa okolinom u kojoj stasavaju. U zatvorenim društvima razvoj adolescenata se odigrava u vrlo ograničenom i skućenom prostoru. To je još više tipičan fenomen za društva koja nisu samo konzervativna već i siromašna. U tom smislu uloga prosvjetnih radnika je u mnogome otežana kada sagledamo ukupne posljedice nejednakosti u Crnoj Gori. UNICEF upozorava da je stopa siromaštva djece na sjeveru Crne Gore oko 45% dok je u centralnom dijelu 15% a na jugu 12%. Strukturno posmatrano djeca na sjeveru su u opasnosti od dvostruke diskriminacije, po osnovu seksualnosti i siromaštva. Uz to, uzimajući u obzir ostale identitetske razlike, ta diskriminacija može biti i intersektoralna i višestruka.

Opis treninga

Imajući u vidu opisano, ovaj trening je razvijen kroz 2 modula ili 2 radionice od po 240 minuta. Prvi modul se prije svega bavi analizom istraživanja sprovedenog na ovom projektu kao i razmjenom iskustava učesnika. Važan segment ovog modula je i upoznavanje učesnika sa istorijom kvir kulture, razvojem zaštite prava LGBTI osoba i prepoznavanje problema sa kojima se suočavaju učenici tokom period spoznavanja sopstvenog identiteta.

Drugi modul se u mnogome oslanja na doprinosu učesnika u kreiranju alata za rad sa LGBTI učenicima ali i stvaranju inkluzivne i otvorene učionice za sve učenike bez obzira na njihove identitete i različitosti. Krajnji cilj ovih radionica je da učesnici prvo sami prepoznaju koje su to najhitnije potrebe za stvaranje inkluzivne učionice i koje su to tehnike koje im stoje na raspolaganju da sprovodu to u djelo. Uz pomoć rada u grupama učesnici će podijeliti ne samo svoja iskustva već će i na osnovu istih moći da sami kreiraju alate koje su im potrebni da izgrade bezbjednu sredinu za sve. Zato je i ponuđena literatura bogata primjerima iz prakse i teorije koji će pomoći prosvjetnim radnicima ne samo da učestvuju na ovom treningu već i u budućem radu.

Moduli se jednako oslanjaju na praktičnu i teorijsku nastavu. Kao je već naglašeno praktični dio se ogleda u razmjeni iskustava i radu na primjerima zadatim od strane trenera delegiranih

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

od strane realizatora projekta. U tom domenu praktična nastava podrazumijeva kako diskusiju tako i rad u grupama i prezentaciju grupnog rada.

Teorijski dio se oslanja na izučavanje i razumijevanje istorije LGBTI kulture i evolucije zaštite ljudskih prava, kao i na mentalno i fizičko zdravlje adolescenata tokom seksualnog sazrijevanja i izgradnje identiteta. Pripadnici LGBTI zajednice su često posebno marginalizovana grupa u društvu. Prvo do strane svojih vršnjaka, zbog svoje različitosti, ali i od strane roditelja, staratelja, nastavnika zbog predrasuda, kulturnih obrazaca, religije ili neznanja. Stigmatizacija najranjivijih pripadnika društva u ranoj fazi njihovog sazrijevanja često vodi do problema u ponašanju tokom srednje škole ali i nakon toga. Pojedinci nerijetko imaju problem da se integrišu u sredinu, ali su i podložni poremećajima poput onih sa ishranom, identitetom itd. Ponuđena teorijska literatura na engleskom jeziku nudi najsavremeniji pregled znanja o bihevioralnim problemima adolescenata.

Trening je cijelosti osmišljen po uzoru na *Kolbov ciklus učenja* koji polazi od konkretnog iskustva do reflektivne opservacije do apstraktne konceptualizacije problema do aktivnog eksperimentisanja. Učesnici će uz pomoć trenera i moderatora biti angažovani i kao mislioci, i kao teoretičari, pragmatičari i na kraju kao aktivisti.

Ciljevi treninga

Stopa vršnjačkog nasilja, izostajanje sa nastave zbog nedostatka bezbjednosti je posebno izražena među učenicima koje pripadaju onim grupama koje najčešće posmatramo kao zaštićene. Kao posljedica osjećaja isključenosti iz zajednice ili straha da otkriju svoje identitete djeca pate i vrlo vješto prikrivaju svoja prava osjećanja. Adolescenti kojima je onemogućeno da se u potpunosti izraze i predstave sebe često su skloni depresijama, anksioznosti, poremećajima u ishrani, asocijalnosti. U mnogim državama je primjetan porast samoubistava među maloljetnicima kao i zloupotreba narkotika. Glavni cilj treninga je da nastavnici i saradnici u školama mogu da nauče mehanizme koji će im pomoći da svoje učionice i obrazovnu politiku usmjere ka inkluzivnosti. Razmjenom mišljenja i radom u grupama će pomoći jedni drugima ne samo da i oni sami prihvate svoje učenike (uprkos pojedinim podacima koje smo dobili istraživanjem) već i da budu aktivno uključeni u pružanju podrške učenicima da se osjećaju bezbjedno i dobrodošlim u školama. Osim unaprjeđenja samih nastavnih politika i atmosfere u školama, učesnici na treningu će takođe razgovarati o mogućnostima unaprjeđenja nastavnih planova i programa kako bi i ostala djeca shvatila važnost izgradnje zdravih odnosa u učionicama i dugoročno takve stavove prenosila u širu društvenu zajednicu. Osim usvajanja pojmova kojima se definiše LGBTI zajednica, učesnici će moći i da razgovaraju o alatima i metodama koje mogu da koriste u nastavnim i vannastavnim aktivnostima.

Preduslovi

Ne postoje preduslovi koji moraju biti ispunjeni da bi se trening pohađao.

Ishodi učenja

Opšte vještine

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „**Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore**“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Na kraju treninga učesnici bi trebalo da posjeduju osnovna saznanja o radu sa LGBTI studentima koja će im omogućiti da prilagode svoje metode stvaranju inkluzivnih učionica. Dok istraživanje pokazuje da je profesionalni odnos i tolerancija prosvjetnih radnika prema LGBTI zajednici visoka, to ipak ne garantuje da se učenici osjećaju sigurno usljed predrasuda koje učenici donose iz svojih sredina. Učesnici treninga će, osim što će biti u mogućnosti da se podsjetite i razumiju najvažnije pojmove vezane za LGBTI zajednicu, moći i da identifikuju u svom radu koji su to problemi sa kojima se potencijalno mogu suočiti.

Specifične vještine

Na kraju treninga učesnici bi trebali da budu samouvjereniji u pristupu zaštite LGBTI učenika/ca kao i metoda koje mogu da primjene da se bore protiv predrasuda.

Kognitivne vještine

Učenici treninga će moći da osvježe svoja teoretska znanja o stvaranju i razvijanju identiteta kod adolescenata. Kvir teorije, studije roda, teorija multikulturalizma, ciklusi učenja imaju veliki uticaj na razvoj pedagoških vještina danas. Uz određene praktične vježbe sa trenerima, učesnici će moći da se podsjetite nekih od teorija i moći će da pronađu korelativne veze između teorije i njihovog praktičnog rada.

Prenosive vještine

Saznanja sa ovog treninga će moći lako da prenesu u kolektivima sa kojima rade. Uz to osim metoda rada koje mogu lako dijeliti sa kolegama bilo kroz zajednički rad na izmjenama kurikuluma, metodama izvođenja nastave ili vannastavnim aktivnostima, učesnici će biti osnaženi da otvorenije govore o borbi protiv predrasuda i toleranciji u svojim kolektivima.

Interdisciplinarne vještine

Rad sa kolegama u grupama će takođe pomoći da se naprave interdisciplinarni pristup podučavanja o LGBT temama koje su zaboravljene u školama i kurikulumima. Iako su nastavni planovi i programi unaprijed utvrđeni kroz institucionalne mehanizme državne uprave (Ministarstvo prosvjete), to ne znači da redovna nastava i vannastavne aktivnosti ne mogu biti podijeljeni i razvijeni između nastavnika koji predaju različite predmete.

Preporučena literatura i resursi za organizaciju treninga i nastave u školama:

1. Analiza stanja prava djece i adolescenata u Crnoj Gori, UNICEF Crna Gora, 2021, dostupno na: <https://www.unicef.org/montenegro/izvjestaji/analiza-stanja-prava-djece-i-adolescenata-u-crnoj-gori>
2. A Resource pack for gender-responsive STEM education, UNESCO, 2017, dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000250567>
3. Priručnik za omladinske radnike i radnice: podizanje kapaciteta u radu sa LGBT+ mladima, Asocijacija Duga, 2017, dostupno na: <http://www.asocijaciaduga.org.rs/wp-content/uploads/2015/03/Priru%C4%8Dnik-za-omladinske-radnike-Podizanje-kapaciteta-u-radu-sa-LGBT-mladima.pdf>

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

4. Mirko Đuković, Priručnik za Anti-diskriminaciono pravo, Savjet Evrope, 2021, dostupno na: <https://rm.coe.int/hf23-handbook-atidiscrimination-law-mne/1680a1c825>
5. Priručnik za nastavnike/ice i stručne suradnike/ice o suzbijanju homofobije i transfobije te vršnjačkog nasilja nad LGBTIQ učenicima/icama, LORI, 2016, dostupno na: https://www.ori.hr/images/stories/download/Prirucnik_2016_LORI.pdf
6. OHCHR Human Rights of LGBTI People Tool – Besplatni onlajn kurs Kancelarije Visokog Povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih nacija, dostupno na: <https://www.itcilo.org/courses/ohchr-human-rights-lgbti-people-tool>
7. Born Free and Equal: Sexual Orientation, Gender Identity and Seks Characteristics in International Human Rights Law (2nd Edition), OHCHR, 2019, dostupno na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Born Free and Equal WEB.pdf>
8. Living Free and Equal: What States are Doing to Tackle Violence and Discrimination against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex People, OHCHR, 2016, dostupno na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/LivingFreeAndEqual.pdf>
9. COMPASS Manual for human rights education with young people, Council of Europe, 2020, dostupno na: <https://rm.coe.int/compass-eng-rev-2020-web/1680a08e40>
10. Liam C. Hein, Jose A. Peres-Avila, Assessing and Managing the Needs of LGBTQ Youth. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
11. Ann Frisen, Py Liv Eriksson, Identity Development Processes. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
12. Marilyn J. Montgomery, Identity Development Theories. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
13. Steven L. Berman, Identity Distress. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
14. Katherine A. Crowell, Sexual Identity. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
15. Sara K. Johnson and Naaila P. Hudani, Positive Identity Development. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
16. Guido Alessandri, Self Esteem in Adolescents, In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021
17. Rose Wesche and Eva S. Lefkowitz, Normative Sexual Development and Milestones. In Child and Adolescent Behavioral Health (eds. E.L. Yearwood, G.S. Pearson and J.A. Newland) 2021

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je financiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

SILABUS

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „**Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore**“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Modul I

Sažetak:

Prva cjelina je u potpunosti posvećena predstavljanju rezultata istraživanja sprovedenog u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTI učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“. Na osnovu izloženih rezultata učesnici/ce će imati mogućnost da podijele svoje stavove kao i svoja iskustva u radu, prije svega u radu sa učenicima/ama ali i u radu sa ostalim kolegama/inicama u školama u kojima su zaposleni/e. Na taj način će predavači uočiti prije svega koje su to potencijalne prednosti ali i manjkavosti u obrazovnom sistemu, identifikovati ostale potrebe prosvjetnih radnika/ca i učenika/ca u odnosu na LGBTI pitanja i na kraju iskoristiti priliku da stvore pogodne uslove za bolju integraciju učesnika/ca u sami koncept treninga, gdje će se njihove pozicije cijeliti a njihova iskustva iskoristiti za rad na ostalim cjelinama. Druga cjelina za cilj ima pregled ključnih koncepata odnosno različitih socijalnih konstrukata kojima se definiše rodna i seksualna različitost. Ovo će takođe uključiti i kratki istorijski pregled LGBTI kulture, umjetnosti i vrijednosti koje su najčešće maskirane ili blokirane u heteronormativnom patrijarhalnom uređenju stvarnosti. Ova cjelina predstavlja značajnu podlogu za rad sa prosvjetnim radnicima/ama u nastavku treninga (drugi dan treninga), jer će sa ovakvim saznanjima učesnici/ce moći da pristupe i praktičnim zadacima.

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „**Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore**“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Cjelina 1

Opis:

Prosvjetni radnici i radnice često predstavljaju druge roditelje, a škola drugu kuću za djecu. U tom smislu uloga prosvjetnih radnika/ca je u mnogome otežana kada sagledamo ukupne posljedice nejednakosti u Crnoj Gori kao i strukturne probleme u društvenoj zajednici i uslovima u kojima prosvjeta funkcionira. Prosvjeta, zdravstvo i kultura po pravilu su okosnica svakog društva, međutim, svjedoci smo da tokom godina tranzicije ovo trojstvo bilo ponajviše pogođeno javnim politikama koje nisu uvijek doprinosile poboljšanju stanja. Zato je prije svega potrebno da se u uvodnom treningu sa dužnom pažnjom analiziraju stavovi prikazani u istraživanju.

Cilj:	<ul style="list-style-type: none">◆ Upoznati učesnike/ce sa rezultatima istraživanja;◆ Identifikovati problematiku i teme za koje su učesnici najviše zainteresovani, uključujući i njihovu percepciju rezultata istraživanja;
Metod:	<ul style="list-style-type: none">◆ Opisna prezentacija rezultata putem videa ili ppt;◆ Diskusija učesnika/ca.
Trajanje:	90 minuta
Pitanja i pokrivena teme:	<ul style="list-style-type: none">◆ Koji su stavovi učesnika/ca u odnosu na rezultate istraživanja?◆ Na koji način treba pristupiti kreiranju inkluzivnih učionica?◆ Koje su glavne prepreke u realizaciji inkluzivne nastave?◆ Na koji način odobreni nastavni kurikulumi obrađuju LGBTI teme?◆ Da li se LGBTI teme uopšte obrađuju?

Plan rada:

Vrijeme	Opis aktivnosti	Alati
10 min	Otvoranje treninga, pregled agende i upoznavanje učesnika	ppt
15 min	Prezentacija istraživanja	ppt
25 min	Diskusija – mišljenje učesnika o rezultatima istraživanja	
40 min	Diskusija – glavni izazovi u radu, LGBTI teme i komunikacija u kolektivima	ppt
	Kraj prve cjeline i kafe pauza	

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Cjelina 2

Opis:

Prema rezultatima istraživanja na ovom projektu, najveći broj respondenata nije razgovarao sa svojim učenicima/ama na temu homoseksualnosti. Takođe, značajan broj ispitanika je rekao da nema nikakva iskustva ili mala saznanja i shvatanja o homoseksualnosti. S tim u vezi ova cjelina će upoznati učesnike/ce sa najosnovnijim pojmovima i konceptima neophodnim za dalji rad na treningu, razumijevanje homoseksualnosti, kao i prihvatanje odnosa prema LGBTI zajednici. Osim upoznavanja sa osnovnim pojmovima, nastavnici/e će biti upoznati i sa kulturom, literaturom, umjetnošću, koja se bavi LGBTI osobama i njihovim pravima. Sa ovim saznanjima, učesnici će moći da diskutuju u grupama i već započnu rad na metodama koje će im pomoći da kreiraju inkluzivnu učionicu. Ova cjelina je uvod u sljedeći modul.

Cilj:	<ul style="list-style-type: none">◆ Informisati učesnike o osnovnom kulturnom i pravnom okviru koji čini okosnicu zaštite LGBTI položaja u savremenom društvu;◆ Upoznati učesnike sa primjerima koji mogu da posluže ne samo za borbu protiv predrasuda već i za izgradnju metoda za stvaranje inkluzivne učionice;
Metod:	<ul style="list-style-type: none">◆ Presentacija;◆ Diskusija;◆ Rad u grupama i prezentacija glavnih nalazišta grupnog rada.
Trajanje:	90 minuta
Pitanja i pokrivena teme:	<ul style="list-style-type: none">◆ Koji su najvažniji i osnovni pojmovi vezani za LGBTI populaciju koje svi treba da razumijemo?◆ Koji su najznačajniji kulturni i istorijski događaji koji su često isključeni iz opšte kulture i obrazovanja, a koji direktno ukazuju na LGBTI problematiku?◆ Na koji način možemo da razvijamo metodologiju u nastavi koja će nam pomoći da ostvarimo ciljeve inkluzivne učionice, ali i da se borimo protiv predrasuda?

Plan rada:

Vrijeme	Opis aktivnosti	Alati
10 min	Najvažniji pojmovi	ppt
20 min	Osnovni pregled pravnog okvira – zašto je važna zaštita LGBTI	ppt
10 min	Primjeri iz istorije i kulture – razvoj LGBTI	ppt

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

30 min	Rad u grupama – svaka grupa će dobiti zadatak koji se odnosi na kreiranje inkluzivne učionice – u tom smislu će moći da se oslone na saznanja iz istraživanja kao i iz prezentacije sa početka	Flip čart i markeri
20 min	Svaka grupa prezentuje zadatak i ponuđeno rješenje	

Kraj modula I

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „**Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore**“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Modul II

Sažetak:

Cilj ovih cjelina je da se na osnovu prvog dana treninga učesnici/e orijentišu na praktični pristup u radu na LGBTI temama a samim tim i u radu sa LGBTI učenicima/ama. Očekivani ishod ovog treninga je da se iskoriste rezultati praktičnog rada koji bi se na kraju uvrstili u Priručnik koji bi nastavnici/ce koristili/e u svom radu. Posebno treba naglasiti da su istraživanja u oblasti rada sa vulnerabilnim grupama (pogotovo LGBTI) na prostoru bivše Jugoslavije, ili na prostoru koji dijeli jezik (srpsko-hrvatska grupa jezika) jako ograničena i skoro nepostojeća. Prilikom izrade Silabusa za ovaj trening, autor se konsultovao sa Centrom za nastavu i učenje Centralnoevropskog univerziteta kako bi pronašao relevantnu literaturu objavljenu na našim prostorima koju bi nastavnici mogli da koriste u svom radu. Koleginica čiji je maternji jezik hrvatski a koja je ekspertkinja za problematiku nastave i učenja i kreiranja kurikuluma je saopštila da je jako malo urađeno u ovom pogledu. Ovaj podatak bi trebao da pomogne organizatorima da nastave sa sličnim projektima i da eventualno uz saradnju ostalih partnera iz civilnog sektora iz regiona u saradnji sa Univerzitetima u regionu razviju istraživački projekat koji će targetirati pedagoška pitanja koja se tiču rada sa LGBTI učenicima.

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „**Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore**“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Cjelina 3

Opis:

Istraživanje otkriva da je profesionalni etos nastavnika visok i rezultati istraživanja na ovom projektu pokazuju da su prosvjetni radnici i radnice tolerantniji prema LGBTI ljudima u odnosu na učenike/ce sa kojima rade. Ovo je izuzetno važan pokazatelj i stoga je ova cjelina posvećena identifikaciji metoda i pristupa rada u nastavi koji bi uklonili predrasude koje djeca donose u školama. Takođe, činjenica da dio ispitanika/ca nije mogao da procijeni nivo tolerancije svojih kolega prema LGBTI osobama ukazuje na činjenicu da se o ovoj temi slabo ili možda ni malo ne govori u kolektivima.

Cilj:	Na osnovu diskusije iz modula I, ova cjelina nastavlja sa fokusom na uže i probrane teme na kojima će učesnici raditi. Cjelina 3 je posvećena identifikaciji i razumijevanju predrasuda i stereotipa o LGBTI zajednicama.
Metod:	<ul style="list-style-type: none">◆ Presentacija trenera;◆ Diskusija◆ Rad u grupama;
Trajanje:	90 minuta
Pitanja i pokrivene teme:	<ul style="list-style-type: none">◆ Koje su to najčešće predrasude i stereotipi o LGBTI osobama?◆ Odakle predrasude i stereotipi potiču?◆ Na koji način se u kolektivima u kojima rade nose sa tim?◆ Na koji način se bore protiv predrasuda u učionicama?

Plan rada:

Vrijeme	Opis aktivnosti	Alati
10 min	Moderator ili trener prezentuje najčešće primjere predrasuda i stereotipa o LGBTI zajednici (nadovezujući se na rezultate istraživanja) Učesnici/e će dobiti dva kartona u dvije boje, crvena za predrasudu i plava za stereotip. Na svaku izjavu koju čuju dužni su da podignu karton. Ako ne mogu da odluče šta je šta na podižu kartone.	ppt Kartoni u bojama Flipčart
20 min	Diskusija o predrasudama i stereotipima	
10 min	Identifikacija onih predrasuda i stereotipa o kojima postoji najviše neslaganja	
30 min	Učesnici/e su podijeljeni u grupe, svaka grupa dobija konkretan zadatak u vidu pronalaženja načina i metoda da u učionici se bore protiv predrasude i stereotipa o kojima postoji neslaganje	Flip čart i markeri
20 min	Prezentacija rada u grupama	
Kraj cjeline i kafe pauza		

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.

Cjelina 4

Opis:

Posljednja cjelina se koncentriše na razvijanje metoda i integraciju primjera iz domena kulture, umjetnosti, istorije, nauke u kurikulume ili vannastavne aktivnosti kako bi približili svim učenicima saznanja o LGBTI zajednici. Na taj način će moći da se bore protiv predrasuda ali će takođe uključiti sve učenike/ce u aktivnosti koje doprinose toj borbi.

Cilj:	Razvijanje metoda rada koji će doprinijeti inkluzivnijoj sredini za LGBTI učenike/ce
Metod:	<ul style="list-style-type: none">◆ Presentacija trenera;◆ Diskusija◆ Rad u grupama;
Trajanje:	90 minuta
Pitanja i pokrivenne teme:	<ul style="list-style-type: none">◆ Na koji način su LGBTI teme zastupljene u postojećim kurikulumima i aktivnostima?◆ Koji su primjeri vannastavnih aktivnosti koji mogu biti interdisciplinarni?◆ Na koji način se mogu stimulisati učenici da učestvuju u ovim aktivnostima?

Plan rada:

Vrijeme	Opis aktivnosti	Alati
20 min	Trener prezentuje relevantne LGBTI primjere u kulturi, umjetnosti, sportu, filmu, nauci koje školski programi često ne otkrivaju ili ih sporadično pominju	ppt
20 min	Diskusija: zatupljenost LGBTI tema u obrazovanju	
30 min	Rad u grupama – uključivanje primjera datih u prvom dijelu i interdisciplinarna nastava – metodi i očekivani efekti u radu, mogućnost izmjena kurikuluma U formi obraćanja kolegama, nastavnici/e da napišu „zajedničku izjavu“ kao finalnu poruku sa treninga, na osnovu stečenih znanja i iskustava	Flipčart i marker
20 min	Prezentacija rada	
	Zatvaranje treninga	

Ovaj materijal je nastao u okviru projekta „Put ka prihvatanju LGBTIQ učenika/ca u sjevernoj regiji Crne Gore“, koji je finansiran od strane **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav State Department-a/Vlade SAD-a.